

կը նետէ ուր տխրանոյ՝ զգացումով կըր-
նանք տեսնել և վայելել կայծեր հայ
հուրին և ինչպէս ինք կ'ըսէ « սերմեր
զոր հայ միտքն է ցանքը ուսմէն ասպըն-
ջական հողին վրայ »:

Նահատակ Գրողներու Բ. Մ. հրատ.
Տիգրան Զէօկիւրեանի «Վաւրը, Հերոսը»
վիպական գործի մասին մեր ընթերցող-
ներն արդէն տեսան Հ. Ս. Վրդ. Երեմեանի
յօդուածը¹:

ՊԱՐՔԵՐԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻՆ մէջ տարւոյս
ծնունդ են՝ «Հօկ» ամսաթերթը՝ Փարիզի
մէջ հրատ. որուն՝ արդէն լոյս տեսած են՝
երեք առաջին թիւերը, Փետր., Մարտ,
Ապրիլ: «Հօկ»-ի դիտումն է ըլլալ պաշտօ-
նաթերթ մը (իր բառով՝ օրգան) որ կը հաւ-
դիսանայ «Իրեւ խ. Հայաստանի և գա-
ղութահայ զանգուածներէ միջեւ կենդանի
կապ»: «Հօկ» կազմակերպութեան նիւ-
թական գործունէութենէն, և Հայաստանի
նիստ ու կացին, և շինարարական տեղե-
կութիւններէն զատ գրական բաժին մ'ալ
կայ հոն, որուն մասին յաջորդով:

Սակայն նորութեանց մէջ ամէնէն սրտի
հետ խօսողը ՀՆԻԿԱՀԱՅ գաղութի «ԶԱՆԳ»-ն
է. «Ամսաթերթ Ծ. Հ. Միութեան. Հ.
Մ. Ճեմարան. Կալկաթա»: Ստացանք
երկու առաջին թիւերը, Մարտ, Ապրիլ,
1933: Հին ու իրենց աւանդական գրա-
բարով չէ, այլ աշխարհաբար (արեւելա-
հայ) նոր շունչով և թարմութեամբ: Ընդ-
հանուր պարունակութենէն կը հասկցուի
թէ ճիգ մը կայ արծարծելու հայ լեզուի
և պատմութեան սէրը, ապրելու Մայր
Հայաստանի և հեռաւոր գաղութներու գա-
ղափարական և հոգեկան շփումով:

Ամէն հայ պէտք է հրճուի այդ «Զանգ»-ի
հնչումով ու սատարէ անոր զարգացման:

Նորութիւն մ'եղաւ Կ. Պոլսի «ԺԱՄԱ-
ՆԱԿ»-ի հսկայ ծաւալն ու արդիական
վերջին նորաձեւութիւններով բովանդա-
կութիւնը, ինչպէս նորածին «ԲԱՆԲԵՐ»-ը՝
իր առաջին քայլերուն մէջ ազատախոնդ-
րեան մարմալէն՝ սայթաքուն: Յամենայն
դէպս շարժումներ են ասոնք որ ստուգիւ
տնտեսական ճգնաժամին հետ խոտոր կը

համեմատին, և այս կարգին ուրախու-
թեամբ կրնանք յիշել զարգացում ծաւալի
և բովանդակութեան՝ Պուէնոս Այրէսի և
Լոս Անճէլէսի «ԱՐՄԵՆԻԱ»-ներուն, Աղեք-
սանդրիոյ «ԱՐԱՔՍ»-ին և հուսկ Հալէպի
«ԵՓՐՍՏ»-ին: Վերջինիս մասին կանխաւ
(Մարտի թիւ, էջ 137) «Կարեկցելի...
յրապիր» ակնարկած էինք, անշուշտ տը-
պագրութեան խեղճութեան և ծաւալին
փոքրկութեան համար՝ քանի որ մինչեւ
վերջին ամիսները՝ թուրքիկ թուղթի մ'էր
վերածուած. որուն մէջ սակայն երբեք
չենք ուրանար ազգանուէր ճիգերը խմ-
բագրողներու որոնք հայ գրով հայ ոգին,
լեզուն և պատմութիւնը կ'ուզեն տոգորել
բնիկ անհոգ տարրին մէջ: Երանի թէ ամէն
գաղութ նման գրական մշակներ ու հայ
ոգին հրահրողներ ունենար:

Երբ կ'անցնիմ ակնարկելու ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
գրական բերքին՝ հարկ է ըսեմ առանց
չափազանցութեան՝ թէ ողորուած ենք
Մայր Հայրենիքի և Վրաստանի հայու-
թեան հրատարակութիւններով, թէեւ ա-
նոնց մէջ բազմաթիւ երկեր ալ ըլլան
մինչեւ 1927էն, բայց նոր է որ մեր
ձեռքը կը հասնին: Անոնց մէջ համեստ
է թիւը զուտ գիտական և ուսումնասի-
րական երկերու, զորս պիտի տեսնեն
մեր ընթերցողները «Բազմավէպ»-ի կող-
քին վրայ. ինչպէս միւս երկերուն ալ
արդէն սկսած ենք հրատարակել ամիս-
ներէ ի վեր, և բաց ի արեւելեան հին ու
նոր հեղինակներու գործերէն, ստացանք
Պարոնեանի գործերէն վերջ Գուրեանին
ալ՝ շատ սիրուն և մաքուր հրատարա-
կութիւն մը, ուր սակայն Մեսրոպեան
ուղղագրութիւնը զոհուած է նոր աղճա-
տումով:

ՀԱՅԿԱԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՈՒՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
մասին ըլլալով խօսքերնիս, կը համարինք
որ օգտակար ըլլայ հոս յիշել թէ Հա-
յաստանի մէջ ձեռնհաս ու պաշտօնական
լուրջ անձնաւորութիւններ՝ արտասահման-
եաններէ մը եղած տրտունջին վրայ՝ յայ-

1. Տե՛ս «Բազմավէպ» Մայիս, 1933, էջ 208-212.

տարարած են թէ, երբ ժամանակին Հա-
յաստանի Գիտութեան և Արտեստի Հաստա-
տութեան Յանձնաժողովը շրջաբերականի
ոճով Գաղութի Հայութեան կեդրոններուն
և ձեռնհաս հայագէտներուն քննութեան
կը դրկէր «Համադրական ազիւսակ ուղ-
ղագրական առաջարկներ», միայն Վե-
նետոյ Միութեան Միաբանութիւնն
եղաւ որ Յանձնաժողովի մը ձեռքով իր
կարծիքն յայտնեց լրջօրէն:

Յետոյ, թէ՛ Մեսրոպեան ուղղագրու-
թեան դառնալ կարելի չէ եղած՝ որոշ
համաձայնութիւն գոյացած չըլլալուն հա-
մար անոնց միջեւ՝ որոնց յանձնուած էր
Հայաստանի մէջ նոր ուղղագրութեան
քննութիւնը (անշուշտ Աճառեանէ, Խա-
չատրեանէ, Ղափանցեանէ եւ Մալխա-
սեանէ կազմուած Յանձնաժողովի անձերը
կ'ակնարկէ):

Գուցէ ոմանք միամտութիւն համարին,
սակայն, ըստ իս, Գաղութահայութեան
համախումբ դիմում մը Հայ կառավարու-
թեան՝ վերստին հաստատելու Մեսրո-
պեան հարազատ ուղղագրութիւնը՝ ոչ ուշ
է և ոչ աննպատակ:

Կարգ բաժիւ կը թելադրէր զբաղիլ Հայ
տառերու բարեփոխութեան հարցով՝ որ զը-
րական հրապարակն է բռնել այս օրերս:
Սակայն ոչողագրութեան դատը չշահած՝
մեռեալ տառերու փոփոխութեան հարցին
դիմելը պիտի նմանէր ճիշտ՝ ջրէն տար-
ուած ջրաղացին չախախը փնտել: Յա-
մենայն դէպս այժմէն կրնանք ըսել թէ
անտեղի է նախ այն կարծիքը որ կը ձգտի
հայ տառերը լատինացնել, և աստիճան-
ները վերածել (բ, պ, փ եւն.): Գրոց
գիւտի պատմութիւնը արձանագրած է ձա-
խողանքը զոր ունեցաւ Մեսրոպ առաջին
եռամեայ փորձին մէջ, ուր հաւանօրէն
կամ Արտաշիսեան շրջանէն մնացած հայ
անբաւական տառեր, կամ յունարէն 22
և կամ նման և նոյնքան թուով տառեր
էին կիրարկուած, և որովհետեւ անբաւա-
կան էին հայ հնչուածներուն և բառակեր-
տութեան՝ Ս. Մեսրոպ այդ թերին դար-
մանեց յաւելուածով այն գրերուն՝ որոնք

կը պահսին յոյն — լատին այբուբենին մէջ
(22+16): Թողած ուրեմն մեր այբուբենը,
որ կատարելագործումն է յոյն — լատինին,
մեր այբուբենը՝ որ ժամանակին մէկէ ա-
ւելի զրեւ է փոխ տուած ուս լեզուին,
անդամատել զայն դիմելով լատինին՝ ուղ-
ղակի՝ քանդել և աւերել մըն է Ս. Մես-
րոպի հոյակապ և սքանչելի գործը որ
եւրոպացի գիտնականներն անգամ կը
զարմացնէ: Նուազ՝ բայց նորէն անըն-
դունելի է միւս ձգտումն ալ՝ որ կը փորձէ
դառնալու երկաթագիր ձեւին, քանի որ
այդ պարագային ընթերցումը պիտի դըժ-
ուարի՝ վերցուելով մեծաւ մասամբ գրերու
վերամբարձ և վայրէջ մասերը, որոնք կը
դնեն զանազանութիւն, և այդպէս հայե-
րէն լեզուն համեմատօրէն աւելի դիւրն-
թեանելի կ'ըլլայ քան ուսուցէն և յու-
նարէնը, ինչպէս նաեւ լատինագիր բոլոր
լեզուները: Մեր բոլորքի ներկայացուցած
դժուարութիւնները տպագրական եւ այլ
տեսակէտներով՝ անշուշտ կը կարօտին բա-
րեփոխութեան մը՝ որ սակայն ուրիշ գծով
պէտք է դարմանել, առանց ծայրայեղու-
թեանց դիմելու, որու մասին յաջորդով
մանրամասնօրէն: —

Մեր ձեռքն ունինք Թիֆլիսի «Պրոլե-
տար» օրագրի պարբերական առանձին
հրատ. «ՊՐՈԼԵՏԱՐ» և «ԳՐՈՂ» պատ-
կերագարդ (1932—33) թիւերը, հսկայ
աշխատանքի շառաչուն ցոյցեր: Բայց նո-
րագոյն գրականութեան պաշտօնաթերթի
հանգամանք ունի Երեւանի «ԽՈՐՀՐԳԱՅԻՆ
ԱՐՈՒԵՍՏ»-ը, ծնած անցեալ տարի, որուն
վերջին թիւերուն մէջ — Փետր. Մարտ —
կարելի է կարգաւ Ա. Վշտունիի «Արե-
ւաշող Լիբիկան», ինչպէս Ս. Տարոնցիի
«Երգեր, գրուած ձմրան վրայ» ներշնչ-
ուած տաղեր մեր հայրենի լեռներուն
դալարութեամբ ողորուն, ձմեռներու մե-
լամաղձութեամբ և զարուններու յոյսերով
ժպտուն: Ինչպէս վերլուծումներ «Պե-
պոյ»-ի, Թումանեանի կեանքին և գործին
եւն.: Մեծապէս հետաքրքրական են թի-
ւերուն վերջն ամփոփուած «Արուեստի և
Գրականութեան լրատու»-ները:

«ԱՆԱՀԻՏ» (նոյեմբեր 1932 — Ապրիլ 1933), վերջապէս երեւցաւ սպառնալից, վեցամսեայ, որուն մասին զրեւ խոստացած էինք, իսահական հոն ունի «Կ'ուզենայի», «Երկու քառակներ» և «Ծննդոց Գիրքը» որպէս տնէ մը, խորհուրդ մը մտայ և յարա- սացութիւն մը, Թէքէնանի պատկերներուն քով Վ. Թա- Թուրքները անյաջող են, բայց ի «Նոր օրերու օրօր»էն որ նմանութիւն մ'է վարուժանի «Առկայծ ճրագ»ին, Աղուոր է Կոստանդնուպոլսի «Քառուր», ինչպէս Ս. Մե- հեանի «Մշուշը»՝ առանց անկողնի ու թաց լաթի, Եւ դեռ Անմայի և Միհրանի տողերը կան, որոնց ար- ժէքը խնդրական է, Ասոնք չափական զրական էջեր, Կան նաեւ արձակներ, Արժէքաւոր են Գ. Շնաթիւրի պատմութիւնները անցած «Գրական սեռի մը», Մ. Տէր Ստեփանեանի «Կիրիկիհայ աշուղները», իսկայէս հա- մով ու հոտով, Կ. Խորայեանի «Արիւնի ճանապարհին»ը ախոր օրերու յուշերէն է. պատմութիւն մը՝ Թւիտիւն- ցինի դպրոցին, ուր իր գաւառի անսթիւք բայց ախոր- ժեկի ոճը կայ և խորտակի բառեր, Թերթին մեծ մասը կը բռնեն հայկական զրականու- թեան և արուեստին վերաբերեալները, Ա. Սաղըզեանի «Հայերու գեղարուեստ. գործունէութիւնը իկոնիոնի և Կ. Պոլսոյ սուլթաններու օրով» (շար.), Յ. Քիւրտեանի «Նորագիւտ հին որմնակարներ Երեւանի Պօղոս-Պետրոս եկեղեցւոյ», և Տէրիւն Քէօքիւրիւեանի «Լեհաստանի հայ պատմական յիշատակարաններու ցուցահանդէսը» հետա- քրքրական և ճիշդ, հայկական հնութիւններու բազմաթիւ պատկերներով, Զօպանեան ունի երկու երկայն յօդուածներ՝ պատու իր Հայաստանը բրած այցելութեան, «Տպագրութիւններ ու յիշատակներ Խ. Հայաստանէն», անշուշտ հետաքրք- րական, ուր կրնար գրանցել բրած ըլլալ ինչ ինչ հասա- րակ և սերտ խառնող խորհրդածութիւններ, օր. Երեւանի միմիջմիջը, Կարելի էր ակնարկով մը հասկնալ, Միւսը աւելի զիտական բնոյթով «Հայաստանի Կուլ- տուրայի պատմութեան ինստիտուտ»ի կազմի, ծրագրին և ունեցած գործունէութեան մասին, քաղուած Յ. Զօ- րեանի տուած տեղեկութիւններէն, Յօդուածն աւարտելուն Պ. Զօպանեան ստացեր է Մանանդեանի «Խորհրդացու առեղծուածը լուծուած» երկի ամփոփումը, և ինքնիմք զուրս ելած — Ահա՛ գործ մը, կ'ըսէ, որ «հաւանքաւոր- մական» և մոյմիսկ «հաւանքաւոր» պիտի թուի մեր կարգ մը ծիծուած ուղեղներուն որ կ'երեւա- կային Թէ Խորհրդացու ինքնիմքը և յիշուէին Ե. դարու մարդ չըլլալը յայտարարելով ոճի մը մըն է Աստուծոյ և հայրենիքի դէմ. — Պ. Զօպանեան Հ. Ա. Կինեանէ վերջ Մանանդեանի կ'ապաւինի, և տանելով Խորհրդացին Եւն մինչև Թ. դար (852) յայտնի է խորհրդայի և խորհրդայի տեղ կը գնէ, ինչ որ բացարձակապէս միտած ու մեծած են մեծ մտքեր՝ Աւելան, Զարեհնաւեան, Կորայր և դեռ շատ մը զիտականներ որոնց հիմ լեզուական, պատ- մական, մատենագրական հմտութեան քով հազիւ կաթիլ մըն է Զօպանեանինը, որուն պէտք է կրկնել Եւնի խօսքերը. «Պէտք է ունենալ շատ անկողնային հաս- կացողութիւն Մ. Խորհրդացու ինքնիմքը, զիտականութե- թեան, նորմատուութեան, զգուշութեան և վերջապէս բարձր ճշմարտաստութեան մասին, նորան այսչափ թիւթեամբ հասարակ պատմագիր ներկայացնելու համար»։ Տեղին է ակնարկելու Պ. Ա. Զօպանեանի յօդուածա- շարքին՝ «Ապագայ»ի մէջ (թ. 50-55), ուր սխալը կը

գործէր պաշտպանելով գրողներ՝ որոնց գործն այնքան միտարար է հայ մտքին և հայ սրտին առողջ գաւառա- րակութեան, քանի որ հոն եղծուած են զրականութեան հիմնական սահմաններն իսկ՝ ազնիւ, զեղեցիկ, բարին և ճշմարիտը։ Ուստի հարկ էնք տեսնել պատմական երկար և անհատաւոր սիւնակներուն, ուր Պ. Զ. միամտօրէն ար- ղէն ջրած է իր շատ մը գրածները. միայն զիտել կու տանք իրեն՝ յանուն իր գրագետի պատուին՝ զոր չէ զիտած պահել, Թէ՛ նախ ի զուր է պաշտպանել այդ հեղինակները, քանի որ անոնք կը ծիծաղին ինչպէս բարոյականի նոյնպէս իր ջատագովութեան վրայ։ Միւր խօսքը պիտի ըլլայ հայ հանրութեան զիտացութիւնն արթնցնել և ցուցնել արժէքաւորն և անարժէքը, զեղե- ցիկն ու տղեղը։ Հարկ մը կա՛ր մեզի պատմելու իր վարքն ու գործը և թուելու կարգացած գրքերը՝ որոնց մէջ ինքզինքը կը մատնէ կարեւորներէ գուրկ մնացած ըլլալը։ Ամօթալի խոստովանութիւն չէ՛ բրածը Թէ ինք ո՛չ եկեղեցւոյ, ոչ իսաչի և ոչ Աւետարանի հաւատքն ունի. առանց կրօ- նական համոզման մասնակցի է Հայ Եկեղեցւոյ Կրօ- նապետին ընտրութեան, ու մեղքը կ'անցնէ Լիոնցիւն- րու ճիւղը, որոնք զինքը պատգամաւոր ընտրելու սխալն են գործեր։ Ու օճիքը կու տայ «Յուսարի»ի ձեռքը։ Գեւա աւելին կայ, Պ. Զօպանեան աստուածաբանելու մարմալէն տարուած՝ անեղեցականի և եղեցական յանդիմութեամբ կը համարի մոլորութիւն մը բարդել ինչէ. Եկեղեցւոյ և միւր Թարգմանչաց հասցէին, որ- պէս Թէ անոնք սխալեր են Աստուածաշունչը գրել մաս համարելով «Երգ երգոց»ը, զոր ինք խնէ՛ և յետին մտքերով կը մեկնէ, ճիշտ այն ոճով ինչպէս կը մեկնէր Ժ. դարուն հայ ռամիկ տղէտ դասակարգը և կը գայ. Թակէր, և Ս. Գր. Նարեկացի հերքելու համար այդ անտեղի և այլանդակ մոլորութիւնը իշխանական հրա- մանով ձեռք գարկաւ մեկնելու այդ աստուածաշունչ մատենը, զոր ինչէ. Եկեղեցին միշտ սուրբ և առ- տուածային է ընդունած Հին Օրէնքն և նոյնինքն Քրիստոսը։ Լաւ չէ՛ր ըլլար ուրեմն որ Պ. Զօպանեան Նազաշի և Քուլալի քովերէն քալէր և այս ծիծաղելի սայթա- ցումէն զերծ մնար...։ Մեր տեղացի Զիւանը ասոր պիտի բէր. «Զօպանեան աստուածաբան, ինքիւն աշեցէք»։ Լաւ չէ՛ր ըլլար որ շնորհակալութեամբ առնէր ու նստէր «գրագետ» և «արդիւնաւոր» զրական մշակի տիտղոսները զոր իրեն շուրջած էինք, ինչպէս և շատ բաներ զոր կանխապէս գրած ենք իր յորեւանին առթիւ։ Կ. Զարեանի զրականութեան հանդէպ եթէ այդքան զմայլանք ունի և մեր վրայ կը ծիծաղի ճաշակի հար- ցին մէջ, կը հաճի՛ որ իրեն հրամցնենք «զեղեցիկ», «զայլերի նման», «զիշտաիւ թուոն», «կէս կապիկ, կէս մարդ անհասարակութիւն», «զաճաճ կին, խոզի աչքեր», «մարդը կովի նման յետոյքը տատանելով...» թուանլից, հեղեցական, անխիղճ և անպատկառ տողեր ուր զիտական քրքիւղով կը ծիծաղի վենետաճայ (Լիտոյ) պանդուխտնե- րուն վրայ, որոնք աւերած բոյնի ողբը սրտերուն՝ կ'ա- պրին հայրենիքի կարօտով հալումաշ («Հայրենիք» ամ- սագիր. Ապրիլ. «Բամկոօպը և Մամուլի ոսկորմե- րը», էջ 44-57)։ Հ. Ե. Պ. Փէֆֆեմ

Ք Ա Ղ Ա Ք Ա Կ Ա Ն Տ Ե Ս Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ՄԻՋԱՅԳԱՅԻՆ մատենագրութիւն մը ձեւացաւ, ելեւմտական եւ տնտեսական կացութեան վրայ անսպառ գրութիւններով։ Ասոր նոր առիթ մը տուին երեք մեծ պետութեանց՝ Անգղիոյ, Գաղղիոյ և Իտալիոյ ներկայացուցիչներու այցելու- թիւնները Ռուզուելթի՝ որ իր ընտրութեանէն վերջ, երկրին և միջազգային տնտեսական կացութիւնը բարեփոխելու նպատակով Ամե- րիկա հրաւիրեց զանոնք։ Մաք Տոնալտ հոն հասած ժամանակ անակնկալն ունեցաւ տեսնելու որ տոլա- րին ոսկեգինը վերցուած էր։ Սակայն իր պատրանքէն զգացած դառնութիւնը ցոյց չտուաւ անշուշտ, ծրագրելով անխռով և անաղմուկ եղած դաւադրութեան դէմ՝ որ մրցակցութիւն մ'էր վարկարեկ սթերլինին հանդէպ։ Իբրոյ եւ Եւնի հանդիսատես եղան անցուղարձին, պատուուեցան քաղաքա- վարական ընդունելութիւններով ու ճաշ- կերոյթներով, որոնք շոնդալից արձա- զանգներով հրատարակուեցան եւրոպական լրագիրներու մէջ՝ իբր պատրաստութիւն ձեռք բերուելից յաջողութեանց։ Միջազգային ելեւմտքը և տնտեսու- թիւնը աւելի անստոյգ և յողողող կ'ըն- թանայ բախտէն տարուեր։ Ռուզուելթ ստացած լրագրութեամբ կը գործէ Մարտէն սկսեալ։ Վերաբացաւ այն դրամատունները որոնք ապահով հի- մերու վրայ էին և ժողովրդական խնա- յողութիւնները իրենց շահադիտութեանց չէին ծառայեցներ։ Շարժումն մը մէջ դրամատուններու ճգնաժամի լուծումը, հողագործներուն աջակցելու համար տրուած դիւրութիւն- ները, զինեհատութեան մասնական ջրն- ջումը եւ այսպէս հետզհետէ մեծամեծ դիպուածներու յաջորդութիւնը՝ Արքահամ

Լինքոլնէ վերջ առաջին անգամն էր որ տեղի կ'ունենային, և այն՝ պաղարիւն և հանդարտ արիւթեամբ։ Այս տեսակէտով Ռուզուելթ արժանի է իր հայրենակիցնե- րուն երախտագիտութեան։ Վերջին տարիներուն Մ. Նահանգները չկրցան դաշնաւորել իրենց արտադրիչ ուժը արտաքին վաճառականութեան հետ։ Պատերազմի շրջանին՝ բոլոր աշխարհի հայթհայթիչներն եղան, և սկսած գեր- արտադրութիւնին շարունակեցին չափա- զանց ընչաքաղցութեանէ տարուած առանց օտար երկիրներու մէջ կարենալ սպառելու զայն. դարմանի մը միջոց համարեցան ներածութեան ապրանքներու համար մաք- սային սեղմումները. նոյն դրութեամբ ինք- նապաշտպանութիւնն սկսաւ եւրոպական երկիրներու մէջ ալ, և հետզհետէ յառաջացաւ գործազրկութիւնը, որ թշուառութեան կը մատնէր միլիոնաւոր աշխատաւորութիւնը։ Այսպէս բոլոր աշխարհ նոր տեսակ պատերազմի մը աղէտներուն կը մատնուէր։ *** Վարիչ քաղաքագէտներու անհեռատե- սութիւնը և գոյացած ու բարեփոխուած հողերանական կացութեան անտեսութիւնը, պատերազմէն զատ առաջ բերին այս արդի կացութիւնը. Համայնավար Ռուսիա մը. Հակեւրոպական Ասիան միւլիւման Սփ- րիկէով և Միացեալ Նահանգները։ Համայնավար Ռուսիա մոլեռանդօրէն փարած իր սկզբունքներուն՝ կ'ատէ Եւ- րոպան իբրեւ գաղթային ինքնակալութեան հետապնդող. ուստի կ'ընդդիմանայ ուր և ինչպէս որ կրնայ, ուղղակի կամ ան- ուղղակի կոտելով քաղաքականութեան ուժին և հարստութեան դէմ, զասոնք իր շարագոյն թշնամիները նկատելով։ Ան կ'ապստամբեցնէ ասիական և ամերիկեան